

Broderskab og kampen om tilværelsen

Foredrag 23. november 1905 af Rudolf Steiner

Uddrag og referat ved Kirsten Foged

I dag skal der tales om to sjælsindhold. Det ene viser hen til et stort gennemgribende menneskehedsideal: Broderskab.¹ Det andet er et sjælsindhold, som vi i dag møder overalt, hvor vi vender øjet hen: Kampen for tilværelsen.

Den, som ærligt søger den åndsvidenskabelige vej ved erkendelsen af de højere verdener, når den virkelig griber af mennesket indefra, føres helt naturligt til almen menneskekærlighed og broderskab.

I vor tid siges igen og igen, at ethvert fremskridt sker ved, at mennesker konkurrerer mod hinanden. Man måler sine kræfter og sin intellektuelle formåen. Dette tankesæt, at den stærkere vinder over den svagere, er jo særlig ved naturvidenskabens fremgang blevet et alment verdensprincip. Vores verdensanskuelse ser ikke bort fra nødvendigheden af kampen for tilværelsen - netop i vor tid - men vi er også klar over, at netop derfor må broderskabstanken bringes til bevidsthed - i dens dybeste betydning. Man må stille spørgsmålet, hvilke af de to sjælstilstande, der har bidraget mest til menneskehedens fremskridt?

Rudolf Steiner beretter her udførligt om den historiske udvikling af broderskabstanken.

Udførlig omtale af dette sprænger rammerne for denne artikel, og derfor skal her kun gives et kort overblik²:

Rudolf Steiner henviser bl.a. til, at en tidligere naturvidenskab nåede frem til, at de dyrearter, som udviklede sig bedst, ikke nødvendigvis var dem, som førte den største kamp, men dem, som hjalp hinanden gensidigt.³

Når vi ser tilbage på menneskehedens udvikling, forventer vi måske, at jagt, kamp og krig altid har været dominerende elementer. Men betragter vi historien, ser vi, at f.eks. de germanske stammer, som levede før og efter folkevandringerne, udviklede sig bedst ved at slutte sig sammen i fællesskaber. Særligt i forhold til jordbrug udviklede de et broderligt samliv. Markerne og engene ejedes af fællesskabet. Fra tid til anden kunne man omfordele retten til at benytte bestemte områder. Senere finder vi stadig noget af dette i landsbyfællesskaberne, i driftsfællesskaber, fælles græsgange og begrebet bymarken.⁴ Dette forandrede sig, da enkelte mennesker tilegnede sig store landområder. Her opstod opdelingen imellem herremand og livegne.

Dette medførte med tiden en undertrykkelse af store befolkningsgrupper, og ud af dette åg voksede en frihedsbevægelse, som forplantede sig gennem hele Europa. Mennesker søgte imod de byer, som var ved at opstå. Her dannede de nye fællesskaber, sluttede sig sammen i håndværkerlaug, og i det, der kaldes edsbroderskaber. Indenfor disse broderskaber støttede og hjalp man hinanden gensidigt i alle livets anliggender. Ved sygdom og død, ved enkestand, i forhold til forældreløse børn osv. Ud af en moralsk forståelse voksede et fællesskab. Også handlen blev reguleret. F.eks. var mellemhandel ikke tilladt. Ingen måtte opkøbe store partier af de varer, som blev bragt til byen for så at videre sælge dem. Der var sat en fast pris på varerne, som ikke måtte overskrides. Disse broderskaber var opstået ud af praktiske hensyn og skabte en stabil ramme, som forskellige kunstarter og mange nye opfindelser og fremskridt kunne vokse ud af. F.eks. bogtrykkerkunst, papirfremstilling, urmagerkunst, kobbertryk.

Det må betones, at broderskabs-princippet er vokset ud af en tidsstrømning, ud af en kultur, som var vendt imod det materielle, det fysiske. Dette måtte nu engang plejes og for at pleje det på ret måde, var broderskabs-princippet nødvendigt.

Men ved denne rene forstandstænkning blev livet lidt efter lidt spaltet. Kampen for tilværelsen og det, som mennesket egentlig følte som sit ideal, blev skilt ad som ved en kløft, sådan at man i dag ikke mere begriber, hvordan broderskabs-princippet og kampen for tilværelsen i gensidighed virker sammen.

I midten af middelalderen bestod en harmoni imellem det, man følte som ideal, og det, man gjorde. Et menneske kunne være idealist og et praktisk menneske på samme tid.

Kampen for tilværelsen har sin berettigelse, idet mennesket er et individ, som går sin egen vej gennem livet. På en vis måde gælder Rückerts ord også her: "Når rosen smykker sig selv, smykker den også haven". Kun det menneske, som udvikler de kræfter og talenter, som bor i det, bliver i stand til at hjælpe andre. Ethvert initiativ betinges af en vis grad af egoisme. Samtidig må man indse, at et menneske overhovedet ikke kan udvikle sig uden broderkærlighed.

I det menneskelige legeme ser vi, hvordan hver enkelt celle forener sig og danner organer, som tilsammen muliggør at et højere væsen, den menneskelige sjæl, kan komme til udtryk. Dette er et alment princip i alt liv. Også hvor mennesker slutter sig sammen på ret måde, kan et højere væsen komme til stede iblandt dem. Dette kan kun ske, når den ene lever uselvsk i den anden. Menneskelige fællesskaber er det sted, hvor højere åndelige væsener kan sænke sig ned for at virke igennem enkelte mennesker. Når vi taler om et lands folkesjæl eller ånden i et fællesskab, er dette ikke kun en talemåde. I vor materialistiske tidsalder vil man ikke gerne tro, at der tales om reelle åndelige væsener, men i åndsvidenskabens verdensanskuelse er dette ikke et billede, men i højeste grad virkelighed. Når man som medlem af et sådant fællesskab taler eller handler, så er det ikke kun det enkelte menneske, som taler eller handler, men fællesskabets ånd.

Det er fremtidens opgave at grundlægge fællesskaber ud fra det åndelige, ud fra sjælens højeste idealer.

Menneskeheden har i dag skabt de mangfoldigste sammenslutninger, som har frembragt en frygtelig tilværelseskamp. Man taler næsten kun om kamp: Den sociale kamp, kampen for fred, kampen for ligestilling, magtkamp, kampen om ejendom og territorier. Overalt hvor vi ser hen, ser vi kamp.

Vi må lære at føre et liv i bevidstheden om fællesskab. Vi må ikke tro, at den ene eller den anden er i stand til at gennemføre dette eller hint.

Enhver vil vel gerne vide, hvordan man forener tilværelseskampen og broderskabsprincippet. Det er helt enkelt: Vi må lære at erstatte kampen med positivt arbejde. Erstatte kamp med ideal. Vi må forsøge at bidrage med det, man har erkendt og erfaret som det rigtige uden at bekæmpe modstanderen. Det menneske virker bedst i et fællesskab, som ikke vil trumfe sin egen mening igennem, men i stedet arbejde for det, som han eller hun ser i sine brødres og søstres øjne, den som undersøger de andres tanker og følelser og gør sig til deres tjener. Den virker bedst i et fællesskab, som ikke skåner sine egne meninger. Når vi forstår, at broderskabstanken ikke er abstrakt, men at den kan udføres ved hvert håndgreb, i hvert øjeblik i livet, så vil vi gøre fremskridt. Kun må vi ikke være utålmodige.

Hvad vil åndsvidenskabene vise os? Den viser os en højere virkelighed, og denne bevidsthed om en højere virkelighed er det, som bringer os videre med hensyn til virkelig at leve broderskabsprincippet. Ingen tvivler på, at man sårer et menneske, hvis man kaster en sten imod dets hoved. Men det, som er meget værre, er, at

sende hadfølelser imod et menneske. Hadfølelsen sårer den menneskelige sjæl meget mere, end stenen gør. Dette tænker man normalt ikke på. Det er umådelig vigtigt med hvilket sindelag, vi møder et andet menneske. Heraf afhænger det, med hvilken kraft vores arbejde vil blomstre og udvikle sig. At være tolerant betyder i åndsvidenskabelig forstand noget andet og mere end, hvad man normalt forstår ved det. Det betyder, at man også lærer at værdsætte den andens tankefrihed. Hvis man fysisk skubber til en anden, gælder det som ubehøvet. Men hvis man gør det samme i tanken, så bliver dette ikke betragtet som uret. Et ord tillægger man ikke nogen betydning, man hører det uden rigtig at have hørt det. Men vi må lære at lytte med sjælen, og vi må lære at opfatte de fineste bevægelser i medmenneskets sjæl. Vi må lære at holde vores egen mening tilbage for virkelig at lytte til den anden. Ikke blot ordene men også følelserne. Også selv om vi føler, at det er forkert, hvad den anden siger. Det er meget mere kraftfuldt at kunne lytte, så længe den anden taler end at afbryde vedkommende. Det skaber en helt anden gensidig forståelse. Man kan føle, hvordan den andens sjæl gennemvarmer, gennemlyser én, når man møder vedkommende med absolut tolerance. Når man når dertil, at man begriber, at det at afbryde en anden er det samme som at sparke til vedkommende, først da kommer man derhen, at man forstår broderskabstanken helt ind i sjælen. Først da bliver den virkelighed. Det er det store ved den åndsvidenskabelige bevægelse, at den bringer os en ny overbevisning om de åndelige kræfter, som strømmer fra menneske til menneske. Det er det højere broderskabsprincip. Enhver kan forestille sig, hvor langt menneskeheden er fra et sådant broderskabsprincip. Enhver kan ud-danne sig selv ved at vende sig imod sin broder eller søster med kærlige og venskabelige tanker. Man tror dette er betydningsløst, men man må nå derhen, at man indser, at tanken er en stor kraft. På denne måde vil den fælles bevidsthed lidt efter lidt bringe os til at forstå broderskabsprincippet og leve det i praksis.

Vi ved ganske vist, at mange står på en sådan plads i livet, at vedkommende ville gå under, hvis han eller hun ikke ville føre sin kamp for tilværelsen ligesom alle andre. For den, som har en materialistisk grundholdning, findes der næsten ikke nogen mulighed for at slippe ud af denne kamp. Vi vil godt nok gøre vores pligt på den plads, hvor karma har anbragt os, men er man alligevel i stand til at lade kærlige tanker strømme til den, som man måske i tilværelseskampen har såret, vil dette have sin gode virkning senere, thi intet går

tabt, det ved vi, af det, som foregår i det åndelige. Vi gør det rigtige, hvis vi også ville gøre os det klart, at vi kan opnå mere ved at give afkald på umiddelbart at ville se resultaterne af vores bestræbelser.

På den måde kunne vi nogle gange tøvende og med vemod i sjælen tage del i tilværelseskampen og ved vores deltagelse forvandle den. Et sådant arbejde midt i denne kamp ville i praksis betyde at ændre den. Dette er ikke muligt fra den ene dag til den anden, men at det kan lade sig gøre, er uden for enhver tvivl.

Når vi arbejder på vor egen sjæl i betydningen af ægte broderkærlighed, så gør vi mest nytte for menneskeheden. Sandt er det, at de evner, vi har, hvis vi lever i selvvisk afsondrethed, er som planter, der er revet op med rode. Lige så lidt som et øje er et øje, hvis det er revet ud at hovedet, lige så lidt er den menneskesjæl en menneskesjæl, hvis den skiller sig fra det menneskelige fællesskab. Man vil se, at vore talenter udvikler sig bedst, når vi lever i broderlige fællesskaber, og at vi lever mest intensivt, når vi har rod i helheden. Men vi må bestemt vente til det, som slog rod i fællesskabet, udvikler sig til frugt, ved at vi i stilhed vender os indad.

Vi må ikke fortabe os hverken i omverdenen eller i os selv.

Sandt er det, at man må være stille i sig selv, for at ens talenter kan udvikle sig. Men disse talenter har sine rødder i verden. For at vores talenter kan blive stærke og frugtbare og udviklende for vores karakter, må vi bringe dem ind og leve med dem i fællesskabet.

Derfor er det sandt, at den ægte broderlighed netop i kampen for tilværelsen gør mennesket allerstærkest, og det vil allermest finde sine kræfter i hjertets stilhed, når vedkommende udvikler hele sin personlighed, hele sin individualitet, sammen med andre menneskesøstre og -brødre.

Sandt er det: Et talent udvikles i det stille, men sandt er det også: En karakter og dermed hele mennesket og hele menneskeheden udvikler sig i verdens strøm.

Noter

- 1) Her er ordet Broderskab benyttet i den betydning, som Rudolf Steiner benyttede det i 1905: Evnen til at betragte sit medmenneske som en søster eller en broder. Vi kender også begrebet fra tregreningstanken om frihed, lighed og broderskab.
- 2) Hele foredraget kan læses i GA 54
- 3) Der henvises til et foredrag af den russiske forsker Kessler i 1880 og til bogen: Gegenseitige Hilfe im Tierreich und Menschenleben - af fyrst Kropotkin.
- 4) I Danmark taler man om fællesskabstiden fra middelalderen til 1800-tallet.